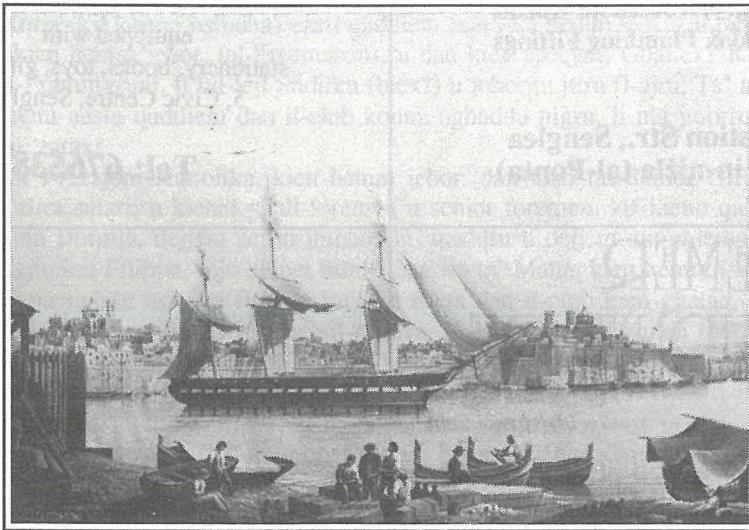

CLUBS INGLIŽI FL-ISLA QABEL IL-GWERRA

minn Charles Clews

Impressjoni artistika ta' l-Isla fi żmien l-Ingliżi.

L-influwenza ta' l-Ingliżi fl-Isla, qabel il-gwerra kienet tassew tinhass. Darba sibt l-Isla deskritta bhala "a maritime, naval, city" - belt marittima u navali, bir-raġun, meta minn dejjem bastimenti, kemm tal-qlugħ u kemm mekkanizzati, kienu jorbu tant qrib l-art, ix-Xatt. U l-baħri nafu x'inhu - ifitdex l-eqreb art.

U dan minn dejjem. F'nofs is-seklu l-ieħor kien hawn bosta kummerċ bil-baħar, u kienu jidħlu bastimenti u vapuri ta' kull ġens. Għandna mera ċara, fl-Isla, kemm hemm konnesjonijiet ma' nies ta' pajjiżi oħra mill-kunjomijiet.

L-ewwel ma nsemmu kunjomijiet Awstro-Jugoslavi, bħal Visanich, Robinic, Antonic, u bosta oħrajn li jtemmu bl-ich, jew ic. Qalli darba wieħed mill-familja Perici, li dak il-kunjom propjament kien originalment Pericic.

Imbagħad hemm kunjomijiet Taljani: Mazzola, De Maria, Glavina, Costanzi, Gelfo, Tesoriere, Scolaro, Gerardi, Soldato, Benedetti, Lubrano, Capace, Bonanno, Calascione, Fiorini, Selvatico, u tant u tant oħrajn.

Iżda l-akbar influwenza kienet Ingliżi, u tixba' ssemmi kunjomijiet Ingliżi fl-Isla: Iles, Smith, Douglas, Restall, Clinch, Glenday, Early, Jeffries, Simpson u Sampson, Andrews, u għexieren ta' oħrajn, bħal ta' dak li qed jikteb.

Darba qaluli, li l-kaptani Awstrijaci, li halleyw kunjomhom hawnhekk kienu żżewġu Maltin u kienu, fil-maġgoranza tagħhom, joqogħdu fi Triq San Filippu, ix-xaqliba għal fuq is-Sur. Ix-Xatt kien mimli ħwienet bid-daqqa Ingliżi: Black Cat, Destroyers Bar, Manchester Bar, li minn għalija kien l-aktar hanut fond li kien hemm, Dun Cown, Eastney Canteen ta' Gori Iles u oħrajn, li kont tibda mill-Bieb tat-Tarzna u tibqa' sejjjer sat-tarf l-ieħor ta' Villa Davies.

Iżda dawn kienu għan-nies tan-Navy. L-Inglizi kienu hasbu ukoll ghall-impiegati Ingliżi li kien hemm fit-Tarzna Naval. U kif soltu jaġħmlu l-Inglizi kienu jżommu distinżjoni, ir-rank. (Għax anke fil-latrini tat-Tarzna kien hemm din id-distinżjoni: niftakar - u hawn ħafna jiftakru bhali li mal-hitan tal-latrini għas-superjuri Ingliżi kont tara t-tabelli differenti: fuq bieb, Inspectors fuq iehor Chargemen, u sahansitra iehor Agreement Workers. Dawn kienu jkunu nies tas-sengħa, Ingliżi, li jiġu jaħdmu hawn bħala suppost

(ikompli f'paġna 19)

esperti, imma spiss kien aktar ikollhom bżonn min jgħallem lilhom. Iżda bosta minnhom kienu jispiċċaw b'chargeġen.

Il-clubs: kif tidħol mill-Mina ta' l-Isla, fuq ix-xellug, 'l isfel minn fejn kien hemm il-Boy Scouts, kien hemm id-Dockyard Junior Officers Club, id-D.J.O.C. kif kienet turi l-tabella kbira fuq il-bieb. Dan kien jieħu hsiebu Johnny Dougall, missier il-habib tagħna Senglean Anglu Dougall, u kien għaċ-chargeġen.

Fi Strada Vittoria (kif konna nsibuha) eżatt quddiem fejn issa hemm il-Każin tal-Labour Party ta' hdejn il-Knisja, kien hemm ieħor, tal-Freemasons, u dan kien speċjali. Għaliex? Kienu jgħidulek l-anzjani li dan tal-Frammażuni, li bil-lejl jindilku (biex?) u johorġu jtiru fl-ajru. Ta' tfal, aħna u sejrin l-iskola u lura, meta naslu quddiem dan il-club konna ngħaddu niğru, li ma jmorrx jidilkuna u ... nsibu ruħna ntiru, tarax!

Eżatt quddiem l-Azzjonni Kattolika, kien hemm ieħor: dan kien tas-Senior Officers. Kienet dar kbira, sabiha, bi tliet sulari, u kienet ghall-foremen u senior foremen, kif kienu qaluli. Il-caretakers it-tnejn kienu minn Bormla, dejjem sejrin imħabbin, inaddfu u dejjem xummiema.

Aktar 'l fuq lejn San Filippu, fejn kienet titla' l-istatwa ta' Malta, kien hemm l-R.A.O.B., għalina "tal-Buflu", li kien jieħdu hsiebha familja Ingliza. Meta dan il-club kien għalaq, din id-dar kbira, saret laundry, u kienet għiet milquta b'mine fil-gwerra, u damet taqbad żmien twil.

Club ieħor ta' l-R.A.O.B. kien hemm fix-Xatt, hdejn it-Two Threes Bar, quddiem il-gabbana, dak iż-żmien ta' Leone Gambin. Ma nafx kif kien hemm żewġ clubs ta' l-R.A.O.B. fl-Isla, forsi xi hadd jagħtini xi dawl. Jiena kont żgħir wisq dak iż-żmien biex nindaga sewwa.

Kollha, skond kif kien jidher mill-membri deħlin u herġin, kien jidhru attivi. Kienu jgħidu, dak iż-żmien, li fl-Isla, kien hemm clubs Inglizi, daqs kemm kien hemm fil-Belt Valletta, u tas-Sliema. Jista' jkun, forsi l-Isla kienet tirba minħabba l-vicinanza, li kien hemm kif għidna, mat-Tarzna.

Niftakar sewwa, li l-club ta' qrib is-Sede, is-S.O.D.C. kien jorganizza 'Fancy Dress Ball, wieħed qrib il-Milied, u l-ieħor qrib il-Karnival. U aħna ta' tfal li konna, konna nieħdu gost naraw lill-maskerata (u nixxenqu) deħlin 'ghand Mabbli', kif konna nsibu t-teatru li dak iż-żmien kien Teatro Nazionale.

Dak iż-żmien, il-kostumi tagħna tal-Karnival kien xi qalziet tal-missier, xi kappell qadim l-istess, u tiġi mal-wiċċ, b'xi tapp ta' l-imbid maħruq. U dawk l-Inglizi deħlin, min liebes ta' Candlestick (kandilabru), min ta' Robin Hood, u min ta' Cinderalla, min Ali Baba, u kostumi elaborati bħal dawn. Kellhom il-bżar u kieno jroxxuh. Dak iż-żmien!

INĆIDENTALMENT...

Meta kont ġuvnott, bis-saħħha ta' Johnny Pavia, Alla jaħfirlu, li kien ffit akbar minni, ma kontx nilef funżjoni tal-knisja, fi żmien il-festa tal-Bambina. U fl-Aħħar Salve, lejlet il-Festa (għalina ta' l-Isla, in-Nazzjonali) Johnny kien ighidli, li dakinhar kienet tindaqq l-antifona 'ta' Mallia', mhux ta' Diacono. Li kienet sabiha u melodjuża - talanqas għal widnejn xejn esperti tiegħi. U dan Mallia dejjem ridt naf min kien. U sibt li ismu kien Francesco, twieled l-Isla naturalmet, fl-1821, u miet fl-1877.

Mallia ma kienx xi dilettant: kien aliev ta' Madiona, Burlon Spiteri u Sebastiani. Insibuh f'Napli, Band Master tal-Flotta Naval Ingħilja, u kien maestro di Cappella tal-Bażilka ta' l-Isla. Hu kiteb xogħlijiet kbar mužikali: quddiesa solenni, innijiet, antifoni, marċi brijużi u funebri, sinfonija, insomma minn kolloks, fis-56 sena li għex fid-dinja.

Semmejna li kien band master fin-Navy. Dejjem kont b'kurzita dwar min kien l-awtur tas-sinfonija Pastorale li tisimghu żgur fil-jiem tal-Milied, għaliha melodjuża, tvarja t-tempijiet il-hin kollu. Darba staqsejt organista u kien qalli i l-awtur mhux magħruf, anonimu. Mužika bħal dik?

Iżda naf x'ġara. Tant għiet ikkuppjata, li intsa isem l-awtur darba u kull min jikkopja wara, jibqa' ma jniżżi lux. L-awtur ta' dik is-Sinfonija kien Angelo Galea (1806-1890), Żebbugi, li kien band master ta' bosta riġimenti Ingħilji. Galea kien idoqq l-istumenti kollha. Ma nafx kemm kiteb mužika sagra u anke ballabli.

Għamilt dan il-paragun: it-tnejn Maltin wieħed band master tan-Navy u l-ieħor ta' l-Army. Wara kolloks, Franz Lehar, il-famuż Lehar, li kiteb tant mužika kbira fl-operetti, mhux bħala surmast ta' banda militari Awstro-Ungarika beda?

Minn qalbi, kompjazzani, Il-Festa t-Tajba.